INESE KOLONTAJA, ILZE ČERŅAVSKA, INGA KRIEVĀNE,
INĀRA MELNE, VENTS MILTIŅŠ, INĀRA ANČUPĀNE, ALFRĒDS MILTIŅŠ

LATVIJAS UNIVERSITĀTES PRIVĀTDOCENTS JŪLIJS GALEJS UN VIŅA AKADĒMISKAIS VEIKUMS

Lai atzīmētu profesora un ģenerāļa Pētera Sņiķera (1875–1944) 125.dzimšanas dienu, Latvijas Universitāte kopā ar Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeju, Nacionālo Bruņoto spēku štāba Medicīnas dienestu un korporāciju *Fraternitas Metropolitana* 2000.gada nogalē organizēja starptautisku konferenci. P.Sņiķers, veidojot LU, vienlaikus organizēja darbu Ādas un venerisko slimību katedrā, kur strādāja kopā ar privātdocentiem Jēkabu Šironu (1870–1945), Jāni Brantu (1889–1944) un Jūliju Galeju (1884–1951). Šajā darbā papildināta Jūlija Galeja biogrāfija, apzināti viņa zinātniskie centieni sifilisa terapijas pilnveidošanā un slavenā Paula Ērliha (*Paul Ehrlich*; 1854–1915) ideju realizācijā klīnikas apstākļos. Atjaunotajā Latvijā radās iespējas pētīt Valsts arhīva dokumentus un noskaidrot datus par privātdocenta dzīvi represiju posmā, kā arī izmantot J.Galeja tuvinieku sniegtos datus un fotomateriālus.

Jūlijs Galejs dzimis 1884.gada 24.jūnijā Jaungulbenes pagastā zemnieka ģimenē. Trūcīgie apstākļi jau agri liek jauneklīm sākt darba gaitas. Sākumā viņš strādā par mācekli, bet vēlāk – par aptiekāra palīgu dažādās Krievijas aptiekās. Sanktpēterburgā J. Galejs strādā pie ievērojamā latviešu farmaceita un bakteriologa Kārļa Krēšliņa (1860–1929 Ļeņingradā, apb. Raunā), ar kuru zinātniskajā laukā sadarbojās arī nākamais LU profesors P. Sņiķers. 1907.gadā J. Galejs iestājas Pēterburgas universitātes Medicīnas fakultātē, bet pēc gada studijas turpina Tērbatas (Tartu) Universitātē. Ārsta diplomu J. Galejs iegūst 1915.gadā un tūlīt tiek mobilizēts.

Jaunībā J. Galejs bijis tuvās attiecībās ar Mariju Vecrumbu (1885.–1919. 21. III nošauta Jelgavā), kas medicīnu studēja Bernes Universitātē. Atgriezusies Latvijā, viņa apmetās Jelgavā. Kad ārste M. Vecrumba uz ielas sniedza palīdzību ievainotajiem latviešu strēlniekiem, landesvērīši viņu apcietināja un nošāva.

1919.gadā J. Galejs sāk strādāt ārsta pulkveža P. Sņiķera vadītajā Rīgas kara slimnīcas Ādas un venerisko slimību nodaļā, kur organizē laboratoriju un ir tās vadītājs līdz 1931.gadam. LU docenta P. Sņiķera aicināts, J. Galejs no 1921. gada kļūst par LU Medicīnas fakultātes asistentu. Vienlaikus J. Galejs papildinās Rietumvalstu klīnikās, specializējoties uroloģijā un veneroloģijā.

Jūlijs Galejs māsas bērnu kāzās 1932. gadā. Pa kreisi no J. Galeja – meita Aina (dzīvo ASV), pa labi – sieva Erna ar dēlu Jāni (miris ASV)

Tēmu disertācijas darbam asistentam J. Galejam ieteica profesors P. Sņiķers. Zinātniskos pētījumus J. Galejs veica kopā ar palīgiem paša organizētajā Kara slimnīcas laboratorijā, kā arī nodaļā, ko vadīja profesors un ārsts ģenerālis P. Sņiķers. Rīgas kara slimnīcas priekšnieks bija Tērbatas Universitātes Medicīnas fakultātes absolvents ārsts pulkvedis Pēteris Kalniņš (1874–1948, Ādažos), kas veicināja zinātnisko darbību dermatoveneroloģijā, apgādājis ar nepieciešamajiem eksperimentāliem dzīvniekiem, laboratorijas aparāturu un personālu.

P. Sņiķers aktīvi darbojās Latvijas sabiedriskajā dzīvē. Atbilstoši savam godaprātam, izglītībai, sirdsapziņai un kultūrai, viņš risināja dažādas pēckara problēmas. Vairākus uzdevumus savā praktiskajā un sabiedriskajā darbā veica asistents J. Galejs. 1921. gadā P. Sņiķers, izmantojot Sarkanā Krusta resorus, organizēja Latvijas Balto Krustu. Tā bija sabiedriska organizācija, kas pēckara gados atjaunoja tautas tikumību Latvijā un risināja ar prostitūciju saistītas problēmas. Baltais Krusts veica plašu darbu tautas izglītošanā. Populāras personas lasīja lekcijas par alkohola un nikotīna kaitīgumu, kā arī par dažādām slimībām. Tā, piemēram, P. Sņiķers lasīja lekciju "*Civilizācija un modernās slimības*", kā arī organizēja kinofilmu demonstrēšanu par veneriskajām slimībām.

1923. gada 4. martā profesors un ģenerālis P. Sņiķers uzsākās Latvijas Baltā Krusta vadību. Šos pienākumus viņš pildīja līdz 1937. gada 31. jūlijam. Lielu daļu darba Baltā Krusta izveidošanā veica asistents J. Galejs un Darba ministrijas pārstāvis G. Stengrevics. Taču jāatzīmē arī Veselības departamenta vicedirektora J. Kavicka, deputāta *Dr.med.* G. Reinharda (1868–1937), Rīgas prefekta palīga F. Simonoviča,

Jūlijs Galejs (pirmais no kreisās) kopā ar kolēģēm un dr. Priednieku (iecirkņa ārsts Bārbeles pagastā, vēlāk ārsts Jelgavas slimnīcā)

Skolu departamenta direktora L. Ausēja, mācītāja K. Irbes un A. Berga kundzes aktivitātes. Baltais Krusts gandrīz divdesmit gadu veica svētīgu darbu, palīdzot grūtajos brīžos dzīves pabērnēm. Pateicoties Latvijas Baltā Krusta aktivitātēm, daudz cilvēku izkļuva no materiālā un garīgā posta, atgriežoties normālajā dzīvē.

Pētījumu uzdevumus J. Galejs izstrādāja kopā ar LU farmakoloģijas profesoru Cēzaru Amsleru (1881–1965) un LU Ķīmijas fakultātes Farmācijas nodaļas docentu Jāni Maizīti (1883–1950). Zinātniskie pētījumi J. Galeja disertācijā veltīti sifilisa ārstēšanas metožu pilnveidošanai klīnikas apstākļos un arsēna organiskajiem savienojumiem.

19. gadsimta sākumā pasaules ārstu un ķīmiķu prātus savīļoja Paula Ērliha sasniegumi ķīmijterapijā, risinot tēmu "*Therapia magna sterilisans*". Veicot pētījumus sifilisa ārstēšanā, P. Ērlihs lika pamatus eksperimentālai farmakoloģijai un izstrādāja metodes farmakoloģiskā efekta izvērtēšanai.

Ideju par ķīmijterapiju bija formulējis vēl Paracelsus (*Paracelsus, Philippus Aureolus Theophostus Bombastus von Hohenheim*; 1493–1541). J. Galejs savā disertācijā apkopoja medicīnas vēstures materiālus par sifilisa ārstēšanu, kā arī izveidoja speciālu aparātūru ārstnieciskā preparāta izvērtēšanai. Pētījumi bija oriģināli un praksei nepieciešami. Disertāciju *Dr.med.* grāda iegūšanai J. Galejs aizstāvēja LU 1929. gadā. Savā disertācijā J. Galejs paskaidroja, ka: "*darba tematu apstiprināšanai ieteica viņa profesors P. Sņikers un viņš pateicās Sņikera kungam darba izpildīšanas laikā par laipniem aizrādījumiem; par veicamā pētījuma aktualitāti un nozīmību farmakoloģijā viņu pārliecināja LU profesors Amslers; ar*

Profesors un ārsts ģenerālis Pēteris Sņķers (1875–1944)

ķīmiju saistītos jautājumus viņam palīdzēja noskaidrot LU docents Maizītes kungs; tēmu viņš iesāka apstrādāt 1926. gadā kopā ar LU provizoru Zīles kungu, kad saņēma atbalstīšanu ar plašajiem piedzīvojumiem ķīmiskajās analīzēs; atziņību un pateicību pētnieks konstatēja laipnā Rīgas kara slimnīcas priekšnieka Kalniņa kunga pretimnākšanā: slimnīcā viņš izdarīja lielāko daļu disertācijā atspoguļoto mēģinājumu un novērojumu, ko veica pie slimniekiem un eksperimentālajiem dzīvniekiem (69 trušiem, 104 pelēm un 56 jūras cūciņām); darbu izpildīt viņam palīdzēja dzīvnieku pārzinis un laborantes. Par izdarīto visiem pateicas”.

Disertācijas darbā izvērtēti 450 angļu, franču un latviešu valodā publicētie darbi. Pētījumos salīdzināta neosalvarsāna un miosalvarsāna lietošana klīnikā sifilisa un lepras slimnieku ārstēšanai. Raksturotas ārstniecības līdzekļu farmakoloģiskās un toksikoloģiskās īpašības. Ņemot vērā papildināšanos Rietumvalstu klīniskās uroloģijā un veneroloģijā, kā arī praktiskā darba pieredzi Sņķera klīnikā, disertācijas darbā izdarīti vairāki secinājumi: “Uroloģija Latvijā jāizdala kā patstāvīga specialitāte; lepra ir izārstējama slimība un tā Latvijā obligatoriski jāārstē; Latvijas Veselības departamentam jāizdod noteikumi par arsenbenzolu klīnisko ieiešanu un pārdošanu, kā arī noliegt oriģinālo preparātu atvietot ar sinonīmiem”.

J. Galejs strādāja profesora P. Sņķera vadībā līdz pat aresta brīdim, kad viņu izsūtīja uz PSRS. Sadzīvē J. Galejs bija rosīgs un satiecīgs cilvēks.

"УТВЕРЖДАЮ"

ЗАМ. МИНИСТРА ГОСБЕЗОПАСНОСТИ
ЛАТВИЙСКОЙ ССР - ПОЛКОВНИК
В. В. КРС

80 июля 1946 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

гор. Рига

"1946" года и л. л. "4" д. д.

Я, Ст. Следователь Следственного Отдела МГБ Латв. ССР - Лейтенант ВЕРХОВИЦ, рассмотрев материалы ходатайств за ГАЛЕЙС Елиа Андреевича о разрешении на въезд в Латв. ССР, -

НАШЕЛИ:

ГАЛЕЙС Елиа Андреевич 14 июня 1941 года был выслан из Латвийской ССР как социально-опасный элемент.

10 февраля 1943 года ГАЛЕЙС Особым Совещанием при МГБ СССР был осужден к 5 годам ИТЛ за принадлежность к реакционной партии "Демократический центр", в составлении двух парашютов и владении двух жилых домов в гор. Риге.

Из материалов дела видно, что ГАЛЕЙС с 1939 г. до 1939 г. состоял в политической партии "Демократический Центр", из которой вышел. Выбранных должностей в партии не занимал. Материалов об активной его деятельности в организации "Демократический Центр" не имеется.

Конец того ГАЛЕЙС с 1931 года до основания Советской власти в Латвии был владельцем двух парашютов с винтовками и в сумме 42.000 лат и владели двух жилых домов в гор. Риге, стоимостью 215.000 лат, с годовым доходом в сумме 12.000 лат.

По ходатайству председателя Президиума Верховного Совета Латв. ССР тов. ВЕРХОВИЦА и Министра Здравоохранения Латв. ССР, дело по осуж. ГАЛЕЙС 1 июля 1944 года было рассмотрено на Особом Совещании при МГБ СССР, и во исполнение постановления Особого Совещания при МГБ СССР от 10 февраля 1943 года ГАЛЕЙС был снят срок по лишению его свободы и из тюрьмы освобожден. После чего ГАЛЕЙС поступил на работу ассистента врача в Верх-Нижнюю больницу Молодотокской области.

- 2 -

48

ГАЛЕЙС является доктором медицинского факультета Латвийского Государственного Университета. Председателем Президиума Верховного Совета Латв. ССР Е. В. ВЕРХОВИЦ и бывшим Начальником Здравоохранения Латв. ССР тов. ГАЛЕЙС Е. В. характеризуются как люди с положительными, с положительной оценок о разрешении ГАЛЕЙС на въезд в Латв. ССР во имя Министр Здравоохранения Латв. ССР тов. ЛЕВОНСКИЙ /Л. В. В. /

На основании изложенного, -

ПОСТАВЛЯЮ - В. В.:

Восстановить ходатайство перед МГБ СССР о разрешении на въезд в Латв. ССР ГАЛЕЙСА Елиа Андреевича.

СТ. СЛЕДОВАТЕЛЬ СЛЕДСТВЕННОГО ОТДЕЛА МГБ ЛАТВ. ССР
ЛЕВОНСКИЙ

"СОГЛАСНО" НАЧАЛЬНИК СЛЕДСТВЕННОГО ОТДЕЛА МГБ ЛАТВ. ССР
ПОЛКОВНИК

LPSR Valsts drošības ministrijas slēdziens Jūlija Galeja lietā

J.Galeja lietu apkopoja leitnants Berkovičs un 1946. gada 30. jūlijā apstiprināja LPSR Valsts drošības ministra vietnieka pulkvedis Vēvers.

1941.gada 14.jūnijā Julius Andreja d. Galejs no LPSR bija izsūtīts kā sociāli bīstams elements. Viņš 1943. gada 10. februārī bija notiesāts uz pieciem gadiem par sastāvēšanu reakcionārā partijā "Demokrātiskais centrs", kā arī kā divu kuģu un divu dzīvokļu namu Rīgā līdzpašnieku. Minētajā partijā J. Galejs sastāvēja no 1929.līdz 1933.gadam. J. Galejam no 1931.gada līdz LPSR nodibināšanai piederēja vairāki īpašumi. Pamatojoties uz LPSR Augstākās padomes priekšsēdētāja A. Kirhenšteina un Latvijas PSR Veselības aizsardzības ministra lūgumu, J. Galeja lietu 1944. gada 1. jūlijā izskatīja atkārtoti. Pamatojoties uz jauno lēmumu, J. Galeju no apcietinājuma atbrīvoja. Pēc tam viņš sāka strādāt PSRS Verhjavenskas slimnīcā Molotovas apgabalā. Sakarā ar to, ka J. Galejs bija LU Medicīnas fakultātes docents, A. Kirhenšteins un bijušais LPSR Veselības aizsardzības tautas komisārs Emīls Planders J. Galeju raksturoja kā labu ārstu speciālistu. Ar lūgumu Galejam atļaut iebraukt Latvijas PSR griezās LPSR Justīcijas ministrs b. Jablonskis.

Sibīrijas cietumos J.Galejs strādāja par ārstu kopā ar ārstiem ģenerāli A. Brambatu (1884–1943?), Nikolaju Stoligvo (1900–1976) un Oskaru Alku (1901–1982). Ieslodzījuma vietā J.Galejs sniedza palīdzību roku sava šefa P. Sņiķera dēlam Alfam Sņiķeram (1920–1942. g. 18. novembrī Usoļlagā), kurš ieslodzījumā bija kopā līdz sava mūža pēdējai stundai ar *Fraternitas Metropolitana* frāteri Aleksandru Neibergu (1915–1999).

Kad J.Galejs atgriezās Latvijā, viņš no 1946. gada maija līdz mūža beigām strādāja nākamā profesora Pētera Jākobsona (1900–1974) vadībā Paula Stradiņa slimnīcā. J. Galejs nomira 1951. gada 22. janvārī; apbedīts Meža kapos netālu no Pētera Sņiķera kapavietas.

Atskatoties uz LU privātdocenta *Dr.med.* Jūlija Galeja dzīvi un darbību, varam secināt, ka studijas Sanktpēterburgā, Tērbatas universitātes ārsta praktiskā pieredze miera un kara apstākļos, kā arī profesionālā pilnveidošanās un zinātniskā izaugsme veneroloģijā un uroloģijā Rietumvalstu klīnikās bija galvenās vērtības, kas ļāva viņam neatkarīgajā Latvijā divdesmit gadu būt izcilākajam dermatovenerologam un veikt praktisku, pedagoģisku un zinātnisku darbu, attīstot dermatoveneroloģiju kā zinātni. Vēlāk J.Galejam bija jāpiedzīvo smagi pārbaudījumi Sibīrijas cietumos. Tomēr profesionālā un akadēmiskā sagatavotība deva viņam spēku, kas palīdzēja atgriezties dzimtajā Latvijā un kopā ar nākamo profesoru Pēteri Jākobsonu atjaunot sagrauto dermatoveneroloģijas dienestu, bet kopā ar LVU Ādas un venerisko slimību katedras vadītāju E. Apsi-Apsīti (1898–1980) pilnveidot sifilisa serodiagnostiku Latvijā.

Literatūra

Alks Dz. Latvijas mediķi politisko represiju dzirnās: 1940–1953. – Rīga, 1993.

Alks O. Mūžs viesuļu vērpētēs. – Rīga, 2001

- Ančupāne I., Dambiņš V. Nepārtrauktība akadēmiskās dermatoveneroloģijas attīstībā Latvijā // Latvijas Ārstu Žurnāls. – 1999. – Nr. 1. – 40 lpp.
- Ančupāne I., Miltiņš V., Miltiņš A. LU docētājs Ernests Apse-Apsītis – profesora Pētera Sņķera darba turpinātājs dermatoveneroloģijā // *Acta Medico-Historica Rigensia*. – 1999. – Vol. IV. – 323.–331. lpp.
- Arons K.Ē. *Historia Medicinae: Compendium*. – Rīga, 1998.
- Baltiņš M. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes zinātniskā darbība un kadru politika 1919.–1944.g. akadēmiskās dzīves kontekstā: Habilitācijas darbs. – Rīga: AML, 1995.
- Galejs J. Sifilimetrija // Latvijas Ārstu Žurnāls. – 1929. – Nr. 5./6. – 525.–531. lpp.
- Galejs J. Arsenbenzoli un neosalversana bojāšanās klīniskās apstākļos: Disertācija medicīnas doktora grāda iegūšanai. – Rīga: LU, 1929.
- Galejs J. Arsenbenzoli, viņu sintēze un īpašības. – Rīga, 1930. – 48 lpp.
- Galejs J. Arsenbenzoli un neosalversana bojāšanās klīniskās apstākļos. – Rīga, 1930.–100 lpp.
- Hartmans F. Paracelzs par harmoniju, laimi un veselību. – Rīga: Olna, 1998. – 94 lpp.
- Latvijas armijas augstākie virsnieki: 1918. – 1940. – Rīga, 1998. – 229.–230. lpp.
- Miltiņš A. Profesora un ģenerāļa P.Sņķera 125.dzimšanas dienu neaizmirsām // Zinātnes Vēstnesis. – 2001. – Nr. 2 (210).
- Miltiņš A. Prostitūcijas reglamentācijas vēsture Eiropā un Latvijā // Universitātes Avīze. – 2001. – Nr. 6. – 6. lpp.
- Miltiņš V. Kurš prostitūcijai uzstādīs balto krustu? Latvijas Baltā Krusta biedrībai – 75 // Veselība. – 1996. – Nr. 10. – 4. lpp.
- Miltiņš V. Kurš gan viņu nepazīna: filistru Pēteri Sņķeru atceroties // *Universitas (ASV)*. – 1996. – Nr. 73. – 56.–57. lpp.
- Miltiņš V. Die Entwicklung der Ideen von Paul Ehrlich in Lettland // *Theses Historiae Scientiarum Baltica: II* – Rīga, 1996. – S. 78–79.
- Miltiņš V. Latvijas Universitātes privātdocents Jēkabs Šīrons // *Acta Medico-Historica Rigensia*. – 1997. – Vol. III. – 237.–240. lpp.
- Profesoram un ģenerālim Pēterim Sņķeram – 125 // Starptautiskas konferences materiāli. – Rīga: LU, 2000. – 86 lpp.
- Vasariņš P., Miltiņš A. Klīniskā dermatoveneroloģija. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.
- Vīksna A. Pa ārstu takām. – Rīga: Avots, 1990. – 174 lpp.
- Zālīte P. Latvijas Baltā Krusta biedrība // Tautas Labklājības Ministrijas Mēnešraksts. – 1940. – Nr. 2. – 96.–105. lpp.
- Милтиньш А.П. Становление и развитие научной дерматовенерологии в Латвии // Из истории медицины. – Рига, 1986. – Том XVI. – С. 41–48.
- Милтиньш В.А. Первая поступь и развитие дерматовенерологии в Латвии: к 100-летию со дня рождения профессора П.Я. Якобсона // Проблема Медицинской Микологии: 2. – 2000. – № 3. – С. 67–68.

Associated Professor Jūlijs Galejs of the University of Latvia and his Work (Summary)

By Inese Kolontaja, Ilze Čerņavska, Inga Krievāne, Ināra Melne, Vents Miltiņš, Ināra Ančupāne, Alfrēds Miltiņš

Academic dermatovenerology in Latvia was founded and developed by LU professor and general Pēteris Sņiķers (1875–1944) together with his coworkers Jēkabs Šīrons, Jānis Brants, Jūlijs Galejs. The work presents the investigations of J. Galejs (1884–1951) at the Riga Military Hospital, where he worked under the guidance of P. Sņiķers in his skin and venerology department, heading the laboratory. J. Galejs with his research supplemented the research of famous Paul Ehrlich "*Therapia magna sterilisans*" and improved treatment of syphilis with organic combinations of arsenic under clinical conditions. J. Galejs maintained his thesis for obtaining the degree of *Dr. med.* at the LU in 1929. He worked together with prof. Sņiķers as long as the 14th of June, 1944, when he was arrested and deported to the USSR. In the prisons of Siberia (1941–1944) he worked as a doctor and met his colleague Alberts Brambats, Nikolai Stoligvo, Oskars Alks. J. Galejs lent a helping hand to prof. Sņiķers son, a medical student Alfs Sņiķers (1920–1942, who died on the 18th of November in Ussoljaga). Thanks to the positive characteristic of A. Kirhenšteins and E. Planders and their request, the case of J. Galejs was examined and he was liberated from prison and allowed to work as a doctor in the city of Verhojansk, Molotov region. After his return to Latvia in 1946 he worked together with Pēteris Jakobsons, dermatovenerologist, a retired colonel lieutenant. At the hospital of Pauls Stradiņš they organized a department of dermatovenerology and dermatomycology. The academical and professional qualification were those foundations of power who made it possible for J. Galejs to return to his native country – Latvia. Together with professor Pēteris Jakobsons he renewed dermatovenerology service, while together with Ernests Apse-Apsītis – head of the chair of venereal diseases in the University of Latvia he perfected the serodiagnostics of syphilis in Latvia.

Inese Kolontaja, LU Med. fak. rezidente

Ilze Čerņavska un Inga Krievāne, LU Med. fak. studentes

Ināra Melne, ārste

Vents Miltiņš, LU doktorants

Ināra Ančupāne, *Dr. med.*, privātdocente

Alfrēds Miltiņš, *Dr. habil. med.*, profesors, LZA korespondētājloceklis

Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte

Šarlotes 1a

Rīga, LV-1013, Latvija